

LA CELESTE FLOR I LA DELICIOSA ARREL DEL PANICAL (*ERYNGIUM CAMPESTRE L. / UMBELLIFERAE VEL APIACEAE*)

El panical és una de les plantes silvestres de més anomenada com a medicinal entre les gents de la ruralia valenciana. La virtut més remarcable del panical, popularment, és la de ser tingut per un eficaç contra-verí o detoxicant, indicat, com a remei, en les picades i mossegades verinoses, siguen de vibra —escurçó, sacre o àspid—, o alacrà, abella, vespa, aranya de muntanya o de mar, o cuc de pi o processionària, tant a les persones com als animals: gossos, cabres, ovelles, etc.

© Joan Pellicer

Aquesta virtut ve reforçada per l'observació, tantes voltes referida pels pastors, caçadors i llauradors, que quan un fardatxo o sarvatxo es baralla amb un víbora, si no té un card panical a tocar no es baralla, i quan el sacre li pica, el sarvatxo fuig i busca el panical i es rebolca i refrega per damunt, i això li lleva el verí i l'encoratja i de seguida torna a barallar-se.

La manera tradicional de procedir davant del cas de la mossegada verinosa es pot condensar en el testimoni d'un vell pastor de ramat, escollit entre els nombrosos escoltats ça i lla als pobles de la nostra ruralia:

“Quan li pega una picada l'escurçó o el sacre o un alacrà a un gos, una cabra o ovella o a una persona, agarra una mata de panical i ho fa ben punxat, tot el rogle de la picada ben punxat, i comença a plorar-li tot el verí, no para de suar, de sumar el verí. Després es refrega la picada amb el suc de l'arrel o es fa un pegat d'arraïls picades i es posa damunt de la ferida, i ho cura. Els sacres i els escurçons piquen al morro o a les mamelles de les cabres i ovelles, normalment. Tot ben punxat. En qualsevol cas, en tres o quatre hores se'n va. Ho he fet 40 mil voltes, i tots els animals mossegats per l'escurçó, els he salvat, ningun me l'ha mort la picada.” Hi ha, com el tio Tobies d'Alcalà de la Jovada, qui aconsella després de punxar la picada, fer-ho untat amb mel. També hi ha pastor que recomana anar xuplant l'arrel, i ja en un àmbit domèstic fer-ne banys i tasses d'arrel.

Un altre ús del panical, el més vigent actualment, encara, és per a evitar o curar l'escaldadura, escaldat o escaldamenta, és a dir, la irritació o cremor cutània produïda per la suor, sovint, a les aixelles o els engo-

© Joan Pellicer

nals o als peus, que apareix normalment al llarg de les faenes més dures del camp, quan anaven a llaurar, segar o fer marge, o durant les llargues caminades.

La manera tradicional de procedir és posar-se un collaret de canuts de panical, fets de trossets d'arrel, però, a voltes, també, de la soqueta, del tronquet, i preferentment en nombre imparell, un o tres, normalment, als quals se'ls passa un filet, un cordellet o una cadeneta, i es penja del coll. Però també hi ha qui es fa una polsereta; i hi ha qui es posa un bastó o nuguet o el peçó d'una fulla de panical a la panxa, baix la faixa o de la corretja, o damunt de l'orella o a la vora de la gorra o de la sabata, o en la planta del peu; hi ha qui es posa una fulleta enrotlladeta en un paperet dins de la butxaca del pantaló i, fins i tot, dins de la cartera. S'aconsella, en qualsevol cas, que es porte damunt, i millor que toque la carn. També hi ha qui, a manera de desodorant, s'unta les aixelles i les parts més sensibles amb el suc de la planta tendra abans de posar-se a treballar. La majoria diu que cal tallar el panical quan encara és verd, i que s'ha de secar dins de la persona; tot i tot, hi ha uns pocs que el prefereixen ja sec. En general allò que es diu i es creu és que portar el panical damunt alleuja l'escaldamenta dels engonals i de baix del braç a les persones que suen; ja pot fer calor i suar i ser delicat de la pell.

Aquest ús a tall d'amulet protector, preventiu o curatiu pot ser considerat com a màgic, o, si es vol, psicossomàtic, però potser el panical exhale alguna essència que, homeopàticament, dissipe o anul·le la producció dels components de la suor que irriren o inflamen la pell.

Els banys d'aigua d'arrel de panical es fan servir per a netejar i facilitar la cicatrització de les ferides i llagues, èczemes i grans; i també per a les roglades, pelats, tocats i taques dels animals.

També una mata de panical es collia el matí de Sant Joan, abans que esquera el sol, per penjar-la a la quadra i al corral de les gallines per a les puces.

L'arrel tendra, es trau, es pela i es menja, com una llepolia, és dolça i deliciosa, declarava un vell llaurador de Planes, i és ben cert.

JOAN PELLICER